

TÉRSÉGI FEJLESZTÉS ÉS HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS

Illés Sándor – Kismarjai Balázs – Simonyi Péter

Absztrakt: A tanulmány egy a Balatonnal kapcsolatos területfejlesztési konferencia anyagait elemezi, a helyi gazdaságfejlesztés (HGF) nézőpontjából. Célja nem a rendezvény egyszerű ismertetése, a lényeges gondolatok kiemelése előadóról-előadóra haladva, hanem a HGF-modell tesztelése. Kutatási módszereink a résztvevő megfigyelés, a tartomelemzés és a szófelhő készítése voltak. Megközelítésmódunk kifejezetten strukturális jellegű. A HGF kulcsfogalmak elhangzására, illetve fellelésére fókuszáltunk. Eredményeink azt üzenik, hogy az autonómia, a fenntarthatóság és az érdekérvényesítés a leghangsúlyosabb tárgykörök. Az érdekérvényesítési politikák közül a gazdasági oldal igen kis súllyal szerepel, az egyértelműen negatívnak tekinthető bizonytalanság kontextusában, a társadalompolitikához és a környezeti politikához képest. A helyi hős és a jól-lét elemek háttérbe szorultak. Nem meglepetés, hogy a HGF-modell szíve, a lokálpatriotizmus szerepelt legkevésbé az előadások összességében. Végző konklúzió az volt, hogy a HGF-modell korlátozottan alkalmazható a jelenkori magyar területfejlesztés valóságának elemzésére.

Abstract: The study analyses the materials of a regional development conference related to Lake Balaton from the perspective of local economic development (LED). The main aim of paper is not to simply depict the event, highlighting significant ideas speaker by speaker, but to test the LED model. The research methods included participant observation, content analysis, and the creation of a word cloud. The approach was explicitly structural. We focused on the occurrence and identification of the key concepts of the LED. The results indicate that autonomy, sustainability, and interest enforcing were the most emphasized topics. Among the interest enforcing policies, the economic aspect received very little weight, especially in the context of the clearly negative uncertainty when compared to social policy and environmental policy. The elements of the local hero and well-being remained into the background. It is not surprising that local patriotism, the heart of the LED model, missed in the presentations. The final conclusion was that the LED model is partially applicable for analysing the reality of contemporary Hungarian regional development.

Kulcsszavak: területfejlesztés, helyi gazdaságfejlesztés, Magyarország, Balaton

Keywords: regional development, local economic development, Hungary, Balaton

1. Bevezetés

Ezen tanulmány egy viszonylagosan gyors reflexiónak tekinthető, az igen színvonalas és ugyanakkor meglehetősen visszafogott konferencia kapcsán. „Kooperáció és érdekérvényesítés – funkcionális térségek és helyi önkormányzatok kihívásai a területfejlesztésben” címmel hirdette meg az eseményt¹ két szervezet, nevezetesen a Balatoni Fejlesztési és Integrációs Ügynökség és a MTA Regionális Tudományok Bizottságának Területpolitikai Albizottsága. Sokat ígérő volt, hogy a gyakorlati élet szereplőinek és az elméleti szakembereknek az egymásra találása akár meg is valósulhatott volna Siófokon, 2025. január 24-én. Az előadók és a témák kiválasztása a vezérfonalnak tekintett kooperációt szolgálta, ugyanakkor a gyakorlat oldaláról érkezőknek nagyobb mértékben sikerült az aktuális érdekeik érvényesítése, mint a tudomány embereinek. A hallgatóság rendkívüli megértést tanúsított a kormányzati szereplők grandiózus tervei és a hazai pénzügyi-gazdasági valóság között tátongó szakadék kapcsán. A szokásos és talán el is várható kritikai szemléletmód hiányát magyarázandó, azt feltételezhetjük, hogy a sokadszorra

bimbózó állami területfejlesztési kísérleteket a tudósok nem kívánták aláásni. Több területfejlesztő szakember konkrét gyakorlati ajánlást is megkockáztatott, ami talán nem marad pusztába kiáltott szó². Ugyanakkor, nem szabad elhallgatni, hogy a konferencia szervezői, nem kívántak közvetlenül megfogalmazott javaslatokkal szolgálni a hatalom felé.

A szerteágazó témákból kifolyólag nem tartjuk szükségesnek a releváns szakirodalom összefoglalását, sőt egyenesen lehetetlennek véljük azt. Ezért alább az előadások tárgyait dióhéjban foglaljuk össze a szerzők legfrissebb ide vonatkozó munkássága alapján. Polyánszky-Tamási Zoltán (2006) fejlesztéspolitikai ismereteit is kamatoztatta a legfrissebb kormányzati elképzelések tükrében, miniszterét helyettesítve. Szegvári Péter (2023) előadása kissé formabontó módon vizsgálta a kooperációt, mint az autonómia egyik megnyilvánulási formáját. Brucker Balázs és Finta István (2023) a nemzetállamokon belüli területi egységek érdekérvényesítési kereteit és korlátait vizsgálta az Európai Unió szabályozás tükrében. Farkas Tibor (2021) az autonóm és okos falvakkal, okos közösségekkel foglalkozott. Érdekes, hogy az előadásában elzárkózott az autonóm és okos régiók tárgyalásától. Lennert József, Koós Bálint és Vasárus Gábor László (2023) a hazai klímasérülékenység területi különbségeiből kiindulva fogalmazták meg a Balaton térségére és még inkább a települési léptékre vonatkozó hipotéziseiket. A jó példák mellett az általános felmelegedés akadályaira is igyekezett rámutatni a helyszínen jelenlévő Vasárus Gábor László. Vigvári András (2023) a magyarországi zártkert-problematika legújabb kutatójaként a balatoni települések környezetében keresett hasonlóságokat, az ő értelmezésében átmeneti tereket. Bódi Jenő (2021) a tervezett programban meghirdetett társzerzőjével a médiában felbukkanó helyi konfliktusok, konfliktuszónák közelmúltbeli történetét foglalta össze.

A fejezet zárásaként, továbbá a fentebb hivatkozott tematikus sokszínűség egyfajta közös nevezőjeként, Nemes Nagy József (2022) és Agg Zoltán (2023) tanulmányai alapján felidézzük a különböző területi szintek problematikáját egy alapelv, nevezetesen a szubszidiaritás tükrében. A territorialitás alapvető társadalmi folyamat, amely mindig is hatalmi, politikai tartalommal rendelkezett. Ennek egyenes következménye a térfelosztás problematikája, hiszen a lokális és országos erőközpontok másképp értelmezik az adott terület leképezését. Az Európai Unió regionális politikák alapvetően területfejlesztési tartalommal bírnak, melyek a forrásszerzésről, az adott régió fejlődésének piaci folyamatairól szólnak. Ennek érdekében a különböző társadalmi-gazdasági szereplők mozognak együtt a helyi célok érdekében. Ehhez a hazánktól nyugatra elterülő kontinensrészen nagy segítséget ad a régiók történelmi fejlődése, a helyi öntudat megléte, mely a szubszidiaritás szellemi alapját is adja. Ezzel ellentétben, hazánkban ez talán még hiányzik. A régióink megmaradtak a területi-statisztikai tervezési szinten. A hiányzó helyi, regionális öntudat nélkül nehezen végrehajtható a „régió” leválása a központi kormányzatról, nem jön létre a valódi decentralizálódás. Ennek hiánya a Balaton körül kialakuló régiót is nehezen megfoghatóvá teszi. Pedig a tó elhelyezkedése, mely három területi-statisztikai régióval is határossá teszi, szinte kívánja

(megköveteli), hogy egy önálló régióként szülessen újjá, és töltsse be azt a szerepet, amelyre a történelmi, társadalmi és természeti lehetőségei predesztinálják.

A konferencia szervezői számára a fenti gondolatok gyakorlati szintre fordítása nem ezen az eseményen kezdődött meg. Közvetlen előzményként, 2023-ban európai léptékű nemzetközi tavas-tóparti fókuszú rendezvényen vitatták meg a Balaton specifikumait³.

2. Célok és módszerek

Célunk nem a konferencia egyszerű ismertetése, a lényegesnek tekinthető gondolatok kiemelése előadóról-előadóra haladva. Törekvésünk mindössze arra irányul, hogy az alább részletezendő szempontrendszerek szerint elemezzük az elhangzott előadások és hozzászólások összességét. Tesszük ezt két szinten. Az elsőben az élő szó szubjektív értékelése történik meg. Majd a másodikban, a konferencia résztvevői számára utólagosan szétküldött prezentációkat vesszük górcső alá. Elemzési eredményként kvantitatív és kvalitatív alapokon nyugvó következtetéseket vonunk le. Nézőpontunk alapját a helyi gazdaságfejlesztés (HGF) egy modellje adja, melyet a következő fejezetben részletezünk. Fő kutatási módszereink a résztvevő megfigyelés, a tartalomelemzés és a szófelhő készítése voltak (Panke, 2018, Zsótér, 2016). Megközelítésmódunk kifejezetten strukturális jellegű lesz. A kulcsfogalmak elhangzására, illetve fellelésére koncentráltunk. A közöttük levő viszonyokat a HGF egy modelljének térbelisége és kapcsolatrendszere adja. Előre bocsátjuk, hogy nem csak azoknak az alkotóelemeknek lesz jelentősége, melyeket a modellben fellelünk, hanem azoknak is melyek nem fordultak elő, így dokumentálni sem tudtuk azokat.

3. A HGF egy modellje

Maga a proto-modell a Munkaügyi Szemlében jelent meg először (Illés, 2014). Később a továbbfejlesztett változata pedig angol nyelven került publikálásra az *European Countryside* folyóiratban (Zsótér et al., 2020). A frissebb változat újra közlését nem látjuk célszerűnek, hiszen az érdeklődő olvasó könnyen letöltheti azt, azonban az alábbi elemzés érthetőségének érdekében röviden ki kell fejteni a modell releváns alkotóelemeit.

A modell centrumában a 'lokálpatriotizmus' áll. Ez azonban nem egyszerűen a hely-térség szeretetét, az iránta való megkérdőjelezhetetlen elkötelezettséget jelenti. Sokkal inkább a 'helyi termékek' előállításának és fogyasztásának ösztönzését szolgálja. A Balaton térségében a fő attrakció adott, gondolhatnánk minden önkormányzat számára ugyanaz vagy majdnem hasonló. Azonban itt lép be a modell harmadik legfontosabb eleme, a 'helyi hősök' szerepe. A helyi hős vagy hősök meghatározó motorjai a HGF sikeres megvalósításának. Ha ők egyszerű civilek, akkor is működhetnek a 'helyi intézmények' megalkotásával. Ha a helyi intézmény a települési-térségi önkormányzat lesz, akkor szerencsés együtt állása keletkezhet a hősöknek és intézményeknek. Ha a helyi hősöket legalább közömbös, nem ellenséges társadalom veszi körül, ha a helyi intézmények felismerik és képviselik

'érdekeiket', továbbá, ha vannak-lesznek olyan specifikus helyi termékek, ami többek, mint az egyszerű „Balaton” márkanév kiterjesztései, akkor már csak 'autonómiára' van szükségük a helyi gazdaságfejlesztéshez. Mindez teljes mértékben működhetne, ha a túlzottan centralizáló magyar állam részben helyben hagyná és/vagy visszaosztaná a helyben megtermelt adókban lecsapódó hozzáadott értéket. Ebből lehetne 'helyi társadalom-gazdaság-környezet politikákat' finanszírozni, melyek olyan általános és megkérdőjelezhetetlen célokat szolgálnának, úgymint, 'biztonság', 'jól-lét' és 'fenntarthatóság'.

4. Elemzés

Szigorúan az elhangzás időrendje szerint, ezért meglehetősen különböző kontextusban az alábbi fogalmak bukkantak fel az előadásokban. A délelőtti szekcióban az 'autonómia' hangzott csak el, az viszont három alkalommal. Először, a konferencia egyik hívószava a kooperáció kapcsán, az együttműködés egyik megnyilvánulási formájaként. Majd az autonóm okos falvak és okos régiók kapcsán. (Igaz, az előadó nem látta értelmét az okos régiók kimerítő tárgyalásának.) A 'fenntarthatóság' kétszer ütötte fel a fejét. Először az autonóm és okos falvak önrendelkezésének szükségessége kapcsán. Majd ugyanebben az előadásban a helyi alternatív energiatermelés kialakításának egyik végső céljaként. Érdekes módon, délután, egy globális probléma, a klímaváltozás várható hatásai kapcsán fordult elő az 'érdekérvényesítés' kihívása. Itt az előadó kiemelte, miszerint az általános felmelegedés társadalmi érzékelése akár településenként is lehet differenciált a helyi sajátosságok és aktivitások következtében. A más kérdéskörökben egyébként érdekes kerekasztal beszélgetésen, mintegy a fő-előadások folytatásaként az 'autonómia' és az 'érdekérvényesítés' került kiemelésre a konferencia zárása felé közeledve⁴.

Az elhangzott hét előadás eléggé eltérő, ezzel együtt különböző szempontú megközelítéssel és a tartalommal, a Balatonra fókuszálva mutatta be a területfejlesztés aktuális vonatkozásait. A hét előadás témakörei a következők voltak:

- megújuló területfejlesztés;
- kooperáció, mint az autonómia egyik formája;
- szubnacionális érdekérvényesítés az Európai Unióban;
- autonóm és okos falvak⁵;
- klímaváltozás várható hatásai a Balaton térségében;
- zártkertek (Magyarországon és a Balatonon);
- törésvonalak és konfliktuszónák a Balaton térségében;

További vizsgálódásunkban az került a fókuszba, hogy az előadások szétküldött szövegeiben hányszor jelentek meg a HGF-modell egyes elemei. Ennek megállapítása nem egyszerű, és amelletted eredendően szubjektív megítélést jelent. Oka az előadások igen eltérő megközelítése, illetve tartalma. Mint korábban a tematika alapján látható a jogi, politikai irányítási módszertől a tudományos szintig fellelhető volt egy igen széles spektrum. Módszerünk az, hogy azt ítéltük meg, hogy az egyes elemek, illetve hatásaik miként jelentek meg az előadásokban. Ebbe azt is

bele kell érteni, hogy a modell elemei indirekt módon jelentek meg. Ennek során „a:” jelzéssel azok az előadások kaptak 1 pontot, amelyek a HGF megközelítéssel azonosan, pozitívan értékelhetően szerepeltették a fogalmat. A „b:” jelzés viszont kifejezetten negatív, az adott elem értelmezése, érvényesülése ellenében jelentek meg. A „c:” jelzés azt mutatja, hogy nem volt egyértelműen megítélhető a (+), illetve a (-) értelmezés, mert több, nem ismert vagy bizonytalan tényező függvénye. Végül összegzésre kerültek mind a HGF elemek száma, mind az értelmezési kategóriák. Ezek nyújtanak a szubjektivitáson túlnyúló értelmezési lehetőséget. Az eredményeket az 1. táblázat tartalmazza.

1. táblázat: Egyes HGF alkotórészek előfordulási gyakorisága bináris kódolással az /a+b+c/ szempontok szerinti megítélés alapján

HGF elem	a: (+) értelemben	b: (-) értelemben	c: (+/-) értelemben	ÖSSZES
lokálpatriotizmus	2		2	4
helyi termék	2		1	3
helyi hős	2	1	2	5
helyi intézmény	2	2		4
helyi érdek	2	2	2	6
autonómia	2	2	2	6
helyi társadalom politika	3	2	2	7
helyi gazdaság politika	2	1	3	6
helyi környezet politika	2	2	2	6
biztonság	1	1	2	4
jól-lét	2	1	2	5
fenntarthatóság	4		2	6
ÖSSZESEN	26	14	22	62

Forrás: a szerzők saját számítása.

A hét előadás és a 12 HGF elem szorzata alapján 84 pont érték jöhetett volna ki maximális eredményként. Azonban több elem egyáltalán nem volt jelen explicit módon, illetve indirekten kikövetkeztethető módon az egyes előadásokban. Egyes HGF elemek esetén a maximális szám 7 lehet. A 7-es érték kizárólag a helyi társadalompolitika esetében fordult csak elő. Azaz a helyi társadalompolitika igen hangsúlyos kérdés. Viszont az is látszik, hogy mivel a +/- (látszólag semleges, valójában bizonytalan) megítélés inkább a szavazási tartózkodáshoz (gyenge nem)

hasonlatos, még bizonytalanabbá teszi azt, hogy a helyi politika mennyire lehet általánosan erős.

A 6 pontot kapott 5 elem közül a helyi érdek, az autonómia, a helyi környezet politika mindhárom oszlopban azonos pontszámmal szerepel. Ez – az előbbieken kifejtettek alapján – inkább a bizonytalanságot tükrözi. Érdekes, de nem meglepő, hogy miközben a fenntarthatóság a legmagasabb (+) pontértéket kapta (4 pont), s nem kapott megítélést, addig a helyi gazdaságpolitika (azaz vélhetően annak mozgástere) összességében egyértelműen negatív. A bizonytalanság itt a legmagasabb (3 pont). Látszik az értékelésből a szerzők kifejtette mai állapot: a fenntarthatóság, mint preferált téma és a gazdasági bizonytalanság dominanciája. (Megjegyzendő, hogy a fenntarthatóság értelmezési problémái (Simonyi–Zsótér, 2020) miatt az ENSZ eredeti fogalmát használjuk e helyen.)

A helyi hős és a jól-lét elemek a fenti két tényezőhöz képest háttérbe szorultak az előadások összességében, azonos, enyhén negatív, 5 pontos értékeléssel. Figyelemre méltó, mindkét esetben egy pontot kapott a (–) megítélés, ami kifejezetten lesújtó eredménynek tűnik. Azaz nem jelent meg előadásokban egyértelműen előnyösnek értelmezhető mértékben és módon.

A 4 pontot kapott 3 összetevő (lokalpatriotizmus, helyi intézmény, biztonság), ami relatív háttérbe szorultságot jelez. Az említett sorrend egyre kisebb megjelenést takar, ami nem előnyös a helyi gondolkodás, helyi intézményi rendszer szempontjából. Ez természetesen nem a településen élők véleményét jelenti, hanem azt, hogy a döntéshozók, kutatók, tanácsadók gondolkodásának fókuszában mennyire és kvázi hogyan van benne az említett három HGF elem.

A legkisebb értéket (előfordulást) 3 ponttal a helyi termék fogalomkör kapta. Ez egyáltalán nem meglepő abból a nézőpontból, hogy maga a tó, a közös helyi termék a Balaton térség egészében. Annak ellenére, hogy egyetlen konferencia előadói fogalomhasználatának az értékeléséről, értelmezéséről van szó ebben a cikkben, mégis feltűnő a helyi termék, mint a HGF-modell központi kategóriájának háttérbe maradása. Ami a hazai fogyasztási szokások mellett valós ténytet mutat. Már a helyi termék ismerete problémát jelent (Kalmárné Hollósi–Vargová, 2009). A helyi kis üzletek a kis vásárlások színterei. A nagy vásárlások a külföldi láncoknál történnek, a nagy választék és az akciók miatt (Zsótér–Németh, 2015). Ez nem segíti a helyi termék fogyasztásának növekedését a Balaton térségében sem.

Ha összességében tekintjük át az *1. táblázatot*, akkor az látszik, hogy a maximálisan lehetséges említések közül annak $\frac{3}{4}$ -ében jelentek meg a HGF-modell elemei. Amely volumet – szubjektív megítélésünk szerint – jelentős mértékűnek tartunk, egy térségi léptékű területfejlesztési konferencián. Ugyanakkor, a háromnegyed nagyságrend azt is jelzi, hogy a kiinduló értelmezési keretnek használt HGF-modell illeszkedik az általános területfejlesztésen belüli specifikus helyi (önkormányzati) összefüggésszerekhez. Bár többségben vannak a (+) értelmezések (26), mégis soknak tekinthető a bizonytalanságot jelző (+/-) minősítés. Ez azt jelzi, függő tényezők eredőjeként nem ítélt meg egyértelműen a (+) vagy (–) irány. Alapvetően két előadás, az autonóm és okos falvakról és a törésvonalakról és konfliktuszónákról nyújtotta a legtöbbet a HGF számára. Kétségtelen, hogy a

valóság bemutatására került sor az előadások során, kritikai elemeket nem nélkülözve és a jogalkotás területére is kitérve. Az kérdés, hogy a szubszidiaritás, a helyi közösségek mozgástere, önállósága, HGF mennyire tud megerősödni a megújult/megújuló területfejlesztési törvény révén. Rákényszerülnek-e (rákényszeríthetők-e) társulásokra az addicionális forrásokhoz való hozzájutás érdekében? Az 1. táblázat ebben a tekintetben nagyobb bizonytalanságot, mint bizonyosságot jelez. Holott tapasztalható, hogy a – táblázat szerint – alig elismert helyi hősök kiemelkedő és példamutató eredményeket tudtak elérni Magyarországon.

A HGF-modell elemeinek alkalmazása egy területfejlesztési konferencia kapcsán kissé erőltetettnek tűnhet. A széles spektrumú előadások nem voltak könnyen kezelhetők, értékelhetők, értelmezhetők a modell egyes elemeinek alkalmazása során. Mentségünkre legyen mondva, hogy tanulmányunk egyetlen területfejlesztési szakmai rendezvény előadásai alapján készült, mégis véleményünk szerint, reális képet festett le a jelen magyar valóság egy szeletéről. Mindenképpen a konferencia-sorozat folytatását javasoljuk, már csak azon önös érdekünkől kifolyólag is, miszerint akkor újabb kritikai ismertetést írhatunk.

1. ábra: A HGF alkotórészek szófelhője

Forrás: a szerzők saját szerkesztése.

Az általunk készített szófelhő (1. ábra) a kis elemszám és az elemek gyakoriságának hasonlósága miatt nem túl látványos, azonban mégis megmutatja az előadások fókuszpontjait. A túlpolitizáltság a társadalmi-gazdasági-környezeti kérdésekben általánosnak mondható, ami sajnálatos módon rányomja a bélyegét a regionális folyamatokra – szembe menve a fentebb már említett hierarchia feloldásával és a szubszidiaritás megjelenésével. Ennek leképeződése az autonómia,

mint kifejezés alulreprezentáltsága. A helyi társadalom-, gazdaság- és környezetpolitikákban a helyi kifejezés ellenére nem nehéz észrevenni az országos folyamatokhoz való alkalmazkodás késztetését. Sajnos erős ellentmondást észlelhetünk a másik helyi hármassal szemben. Véleményünk szerint helyi politikák nem lehetségesek helyi érdek érvényesítése és helyi hős léte nélkül. A kettő komplexen értelmezhető, összefüggő elem, melynek hiánya a helyi politikák hiábavalóságát eredményezi. A Balaton-környéki régió pedig nem lehet meg helyi termék nélkül, amelynek a turizmusban lévő extrém versenyhelyzet miatt, többnek kell lennie magánál a Balatonnál. A már meglévő kezdeményezések (pl. Balatonbor) ennek magját jelenthetik, azonban fejlődésük és tovább fejlesztésük elengedhetetlen a regionális szerep távlati erősítésében.

5. Összegzés

2025. január 24-én minden kétséget kizáróan sikeres konferencia zajlott le Siófokon, „Kooperáció és érdekérvényesítés – funkcionális térségek és helyi önkormányzatok kihívásai a területfejlesztésben” címmel. Az igen széles tematikájú előadások kapcsán lehetőség nyílt a 2020-ban nemzetközi szinten publikált HGF-modell részleges tesztelésére. A kiinduló kérdés az volt, hogy az elég sokrétű előadásokat felvonultató szakmai konferencia anyagaira építve, a HGF-modell elemeit alkalmazva, milyen állókép bontakozik ki a térségi és helyi fejlesztéseket bonyolult kölcsönhatásainak rendszeréről.

A HGF-modell még ezen egyszerűnek tekinthető, kifinomult szakmai tudást nem igénylő elemzési módszerrel is sikeresen vizsgázott. Az értékelés és elemzés során bemutattuk, hogy a helyi társadalompolitika és a fenntarthatóság (ami ma már sok esetben divatszó) kiemelkedő jelentőséggel bír a szakmai-tudományos-döntéshozói megjelenésben, ami tükrözi a jelen magyarországi valóságot. A konferencia üzeneteként kiemelkedő jelentőséggel bír a helyi érdek, az autonómia és a helyi környezet politika. A vizsgálat azt mutatta, hogy ezekhez képest háttérbe szorult a lokálpatriotizmus, a helyi intézmény, a biztonság, mint specifikus HGF elemek. A kistelepülések, kisebb városok szempontjából nem értékelhető előnyösnek, hogy a helyi termék a területfejlesztés látómezejének a periferiájára került.

A kvalitatív és kvantitatív módszereket alkalmazó kutatás azt mutatta meg, hogy még egy ilyen, csekélyszámú, de igen színvonalas előadás elemzése alapján, a HGF-modell alkalmazása képes a reálishoz közelítő képet festeni és egyben görbe tükröt mutatni a jelenkori túlpolitizáltságtól átítatott területfejlesztés valóságáról.

Jegyzetek

1 Helyesebb lenne egy konferenciasorozat következő állomásának tekinteni a rendezvényt, ami fedi is a valóságot, azonban az egyik szerény szervező, a tervezéseméletben jeleskedő Faragó László (2019a,b), aki egyben a konferencia keménykezű moderátora, bizonytalan volt a pontos sorszámot illetően. Reméljük, sőt

kívánjuk is azt, hogy a rendezvénynek folytatása legyen a nem túl távoli jövőben (Pálné Kovács–Rácz 2024).

2 A tihanyi visszhang metaforája talán jobban illett volna ide, de a jelenség létéről, illetve megszűnéséről nem alakult ki egyetértés a szerzők között. Ezért e helyen mi a területfejlesztési és területrendezési szempontból egyaránt unikális félszigetnek meghagyjuk a „tihanyi ár” sokadszor hangoztatott jellemzőjét (Illés, 2009), aminek szemmel láthatóan nagy ára van és lesz is még.

3 World Lake Conference 2023 Balaton, 19th World Lake Conference, Balatonfüred, Hungary, November 7–9, 2023.

4 Az elegánsan rövid zárszóban, a tudomány képviselője Szabó Pál (2024) sokadszorra nyilvánította ki, a politikai gyakorlattal való együttműködés szükségességét Közép-Kelet-Európában, a hely szellemének megfelelően, éppen Magyarországra és nem csak a Balaton térségére gondolva.

5 Az előadás előzetesen meghirdetett címében az „autonóm és okos régiók” is szerepeltek, azonban újra hangsúlyozzuk, hogy az előadó nem kívánt beszélni erről a területfejlesztési szintről.

Irodalomjegyzék

- Agg Z. (2023): Regionalizmus vita és a Comitatus Önkormányzati Szemle. *Comitatus: Önkormányzati Szemle*, 33 (246): 103–109. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2023.33-246.103>
- Bódi J. (2021): Ebből a vírus pocsolyából...”. A Balaton vízminőségével kapcsolatos 2014-es botrány elemzése. *Médiakutató: Médiaelméleti Folyóirat*, 22 (3-4): 151–158.
- Brucker B., Finta I. (2023): Perifériák az Európai Unió perifériáján? Avagy a szubnacionális érdekérvényesítés keretei és Korlátai EU szinten. *Tér és Társadalom*, 37 (3): 32–52. <https://doi.org/10.17649/TET.37.3.3505>
- Faragó L. (2019a): *Téri lét: Társadalmi fordulat a térelméletben*. Dialóg Campus, Budapest.
- Faragó L. (2019b): Autopoietikus (társadalmi) terek koncepciója. *Tér és Társadalom*, 31 (1): 7–29. <http://dx.doi.org/10.17649/TET.31.1.2839>
- Farkas J. Zs., Kovács A. D., Vasárus G. L., Lennert J., Csáki B. (2024): A Duna-Tisza Közi Homokhátság terület-és vidékfejlesztési kihívásai. *Földrajzi Közlemények*, 148 (1): 1–17. <https://doi.org/10.32643/fk.148.1.1>
- Farkas T. (2021): Okos falu - okos közösség. In: Berki M., Szabó P. (szerk.): *Smart opportunities for rural communities in 2021-2027: Proceedings of presentations*. Eötvös Loránd Universities, Institute of Geography and Earth Sciences, Centre of Geography, Budapest, 100–107.
- Finta I. (2024): A fejlődési csapdák és a fejlesztéspolitikai eszközrendszer összefüggései. *Comitatus: Önkormányzati Szemle*, 34 (251): 5–20. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2024.34-251.5>
- Illés S. (2009): Külföldi ingatlanvásárlók a Balaton-felvidéken. In: Michalkó G., Rácz T. (szerk.): *A tér vonzásában: a turisztikai termékfejlesztés térspecifikus vonásai*. Kodolányi János Főiskola – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet – Magyar Földrajzi Társaság, Székesfehérvár – Budapest. 280–290.
- Illés S. (2014): A helyi gazdaságfejlesztés egy modellje. *Munkaügyi Szemle*, 4: 20–28.
- Illés S., Kismarjai B. (2013): A vándormozgalom országos trendjei és Bács-Kiskun megyei specifikumai. In: Kozma G. (szerk.) *Emberközpontú társadalomföldrajz*. Didakt Kiadó, Debrecen. 41–48.
- Kalmárné Hollósi E., Vargovát, Z. (2009): Helyi termékek a vidéki térségek társadalmi-gazdasági fejlődésének szolgálatában. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 4 (3-4): 44–48.
- Lennert J., Koós B., Vasárus G. sL. (2023): A magyarországi klímásérülékenység területi különbségei. *Tér és Társadalom*, 38 (2): 103–129. <https://doi.org/10.17649/TET.38.2.3525>

- Nemes Nagy J. (2022): Territorialitás, régiók, szubszidiaritás. *Comitatus Önkormányzati Szemle*, 32 (különszám): 11–17.
- Pálné Kovács I., Rácz Sz. (2024): A Magyar Regionális Tudományi Társaság programja a 2024-2027 közötti időszakra. *Tér és Társadalom*, 38 (3): 140–146. <https://doi.org/10.17649/TET.38.3.3584>
- Panke, D. (2018): *Research design & method selection: making good choices in social sciences*. Sage. <http://doi.org/10.4135/9781529682700>
- Polyánszky T. Z. (2006): Fejlesztéspolitika és fejlesztési tervek Magyarországon. In: Szentes, T. et al.: *Fejlődés, versenyképesség, globalizáció I*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 186–210.
- Simonyi P., Zsótér B. (2020): A fenntartható fejlődés, a fenntarthatóság értelmezési kérdései a megvalósítás érdekében. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 15 (1-2): 55–67. <http://doi.org/10.14232/jtgf.2020.1-2.55-67>
- Szabó P. (2024): Kelet-Közép-Európa főbb térszerkezeti jellemzőinek stabilitása. *Comitatus: Önkormányzati Szemle*, 34: 125–135. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2024.34-250.125>
- Szegvári P. (2023): Divat-e még a „retro” a hazai területpolitikában? *Comitatus: Önkormányzati Szemle*, 33: 183–190. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2023.33-246.183>
- Vigvári A. (2023): *Zárkert-Magyarország. Átmeneti terek a nagyvárosok peremén*. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Zsótér B. (2016): *Gazdasági- társadalmi- és infrastrukturális változások egy település életében: Mezőhegyes*. Mezőhegyes Város Önkormányzata, Mezőhegyes.
- Zsótér B., Németh G. (2015): Vásárlói szokások vizsgálata a M.I.T. Hungária Kft. szentesi üzleteiben *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 10 (2): 65–71. <https://doi.org/10.14232/jtgf.2015.2.65-71>
- Zsótér, B., Illés, S., Simonyi, P. (2020): Model of local economic development in Hungarian countryside. *European Countryside*, 12 (1): 85–98. <https://doi.org/10.2478/euco-2020-0005>